Robertas Žukovskis,
Ramunė Butrimaitė

Geležinkelio gatvė 2

2021 m. Vilniaus senojo miesto su priemiesčiais (UK 25540) teritorijoje, Vilniaus geležinkelio stoties teritorijoje, Geležinkelio g. 2, vykdyti žvalgomieji tyrimai (1 pav.), susiję su Vilniaus geležinkelio stoties modernizavimo darbais. 1860 m. Vilniuje pradėta statyti I klasės stotis. Pirmasis traukinys iš Daugpilio pusės į Vilnių atvyko 1860 m. rugsėjo 4 d. Nutiesta geležinkelio linija suardė buvusį senąjį Šv. Stepono traktą ir kitų mažesnių gatvelių tinklą. Traukinių eismas iš Sankt Peterburgo į Vilnių ir iš Vilniaus į Virbalį atidarytas 1862 m. kovo 15 d., o reguliarus eismas į Varšuvą – 1862 m. gruodžio 15 d. XIX a. pabaigoje – XX a. pradžioje Vilniaus stotyje vyko daug pokyčių – plėsta infrastruktūra, augo stoties apimtis, rekonstruoti pastatai. 1945 m. sausio 12 d. Vilniaus geležinkelio stotyje sprogus traukiniui, vežusiam karinę amuniciją, padaryta daug žalos Vilniaus geležinkelio stočiai ir artimiausiai jos aplinkai.

Vilniaus geležinkelio stoties sklype Geležinkelio g. 2 archeologiniai tyrimai praktiškai nevyko, išskyrus 2012 m. S. Širvydaitės žvalgomuosius tyrimus. Jų metu Lietuvos geležinkelių teritorijoje kasti 2 šurfai, archeologinio sluoksnio neaptikta.

1 pav. Žvalgomųjų tyrimų Geležinkelio g. 2 situacijos planas: 1 – Geležinkelio g. 2 sklypo ribos; 2 – žvalgomųjų tyrimų vietos; 3 – rekomenduojamos detaliųjų tyrimų vietos; 4 – rekomenduojamos žvalgymų vietos; 5 – spėjamo Šv. Stepono trakto vieta. R. Butrimaitės brėž.

Fig. 1. The plan of the field evaluation at Geležinkelio Str. 2: 1 – Geležinkelio Str. 2 plot boundary; 2 – test pits; 3 – recommended comprehensive excavation areas; 4 – recommended survey areas; 5 – estimated location of St. Stephen's Way.

Geležinkelio stoties teritorija yra režiminis objektas su dideliais apribojimais, čia nutiesta daug požeminių ir antžeminių komunikacijų. Todėl šurfų kasimo vietos parinktos kartu su įmonės specialistais. Šurfai kasti laikantis visų geležinkelio apsaugos zonos reikalavimų. Daugeliu atvejų *šurfai* kasti žaliosiose zonose, teritorijos pakraščiuose, kur nėra požeminių komunikacijų. Tyrimų metu Geležinkelio g. 2 sklype iškasti 25 (2,6x2; 2x2; 2x1,5, 1x1 m dydžio) šurfai. Žvalgytas 87,2 m² plotas. Fiksuotas nuo 50 cm iki 3,15 m storio kultūrinis sluoksnis. 7 šurfuose (4, 14, 17, 19, 22, 24, 25) aptikta XVII–XX a. I pusės archeologinių radinių: monetų, buitinės keramikos ir plokštinių koklių fragmentų. 4 šurfuose (2, 14, 20, 27) aptikta akmenų grindinių fragmentų. Dviejuose šurfuose (4, 5), kastuose prie geležinkelio bėgius juosiančios Š tvoros, aptikti mūro fragmentai veikiausiai yra buvusios tvoros liekanos. Remiantis architektūriniais duomenimis, manoma, kad šurfe 4 rasti mūro fragmentai priklausė 1918 m. geležinkelio stoties plane pažymėtam pastatui – vagonų depui.

Šurfuose 22 ir 23, kastuose žaliojoje zonoje tarp pastatų Pelesos g. 6A ir Pelesos g. 2, aptikti mūrų fragmentai veikiausiai yra prie Šv. Stepono trakto buvusių statinių liekanos, datuojamos XIX a. pabaiga – XX a. Šurfe 22 0,9–1 m gylyje aptiktas iš lauko riedulių, plytų ir plytgalių mūrytas pamatas, rištas kalkių skiediniu, orientuotas ŠV–PR kryptimi (2 pav.). Pamato plotis – 90 cm viršutinėje ir 1 m apatinėje dalyje. Mūre aptiktos rausvos sveikos plytos matmenys – 22,5x12,5x5,5 cm. Pamato fragmentas 1 m aukščio. Jo apačia pasiekta 2,04 m gylyje nuo žemės paviršiaus. Šurfe 23 74 cm gylyje nuo žemės paviršiaus fiksuotas tašytų lauko akmenų ir kalkių skiedinio pamatas, orientuotas Š–P kryptimi. Jis 30 cm aukščio, šurfo PV kampe – 50 cm pločio, fragmentas 2 m ilgio.

2 pav. Šurfe 22 aptiktas XIX a. pabaigos – XX a. pamatas. A. Laureckio nuotr.

Fig. 2. Foundations in test pit 22, late 19th–20th centuries.

Geležinkelio Street 2

The field evaluation at the grounds of Vilnius Railway Station at Geležinkelio Str. 2, Vilnius, consisted of 25 test pits covering an area of 87.2 m² (Fig. 1). The recorded archaeological layer ranged from 50 cm to 3.15 m in thickness. Seven test pits (no. 4, 14, 17, 19, 22, 24, 25) yielded finds dating from the 17th to the second half of the 20th century, such as coins and fragments of domestic pottery and panel stove tiles. Four test pits (no. 2, 14, 20, 27) revealed stove pavement fragments. Tests pits 4 and 5, adjacent to the fence along the northern side of the railway tracks, yielded some masonry fragments – likely the remains of an old fence. Test pits 22 and 23 in the vegetation zone between buildings at Pelesos Str. 6A and Pelesos Str. 2 revealed some masonry fragments – likely remains of buildings adjacent to St. Stephen's Way (Fig. 2).